

УДК 159.923

Н. В. Родіна

доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної
і прикладної психології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ КОПІНГУ НА ВІДЧУТТЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Досліджено осіб в ситуаціях загрози життю ($n=320$) і ситуаціях загрози самоактуалізації ($n=320$). Протективними чинниками в перших ситуаціях виступають стратегії фокусування на позитиві та пошуку соціальної підтримки, в других — стратегії аналізу проблеми, вирішення та ігнорування проблем, самоконтролю, очікування на допомогу. Встановлено, що стресові ситуації загрози самоактуалізації в дуже незначній мірі апелюють до відчуття власної безпеки індивіда, оскільки ці ситуації не торкаються базових потреб особистості, на відміну від ситуацій загрози життю.

Ключові слова: відчуття безпеки, ситуації загрози життю, ситуації загрози самоактуалізації, копінг-стратегії, моделювання структурними рівняннями.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема безпеки особистості є надзвичайно актуальною, адже в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій в Україні найбільш незахищеним об'єктом є особистість.

Відомо, що безпека — одна з інтегративних категорій сучасної науки. Категоріальний зміст безпеки обумовлений тим, що всі сфери життєдіяльності людини містять різного роду небезпеки. Як філософська категорія безпека виступає формою вираження життєздатності й життєстійкості об'єктів матеріального світу. Особливе місце серед проблем безпеки займає формування безпеки особистості. З одного боку, безпека — одна з найважливіших умов існування й розвитку особистості. З іншого, безпека — одна з базових потреб особистості, яка, однак, виступає як активна сила тільки в критичних, екстремальних ситуаціях [3].

У більшості випадків відчуття безпеки не збігається з реальністю безпеки. На думку Б. Шнайера, у більш загальному сенсі людина може бути в безпеці, навіть коли вона цього не відчуває. І, навпаки, людина може почувати себе в безпеці, коли в дійсності це не так. Відчуття і реальність безпеки, безсумнівно, співвідносяться одне з одним, але вони виразно не є тим самим. Відповідно, необхідно використовувати два різні терміни для опису цих явищ [7].

Необхідною умовою досягнення безпеки життєдіяльності людини психологи вважають компетентність людей у світі небезпек і способах захисту від них [1]. В цьому аспекті копінг-стратегії можна розглядати як чинники, що сприяють відчуттю безпеки особистості. Ми висунули гіпотезу, що оскільки найбільш гостро відчуття небезпеки виявляється в ситуаціях

загрози життю, то в таких ситуаціях роль копінг-стратегій є значущою. І, навпаки, в ситуаціях загрози вищим потребам особистості, наприклад, потребі у самоактуалізації, внесок копінгу у забезпечення суб'єктивного відчуття безпеки не є критичним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній психологічній науці стратегія подолання життєвих труднощів має на увазі певне зусилля людини встановити значення конкретної ситуації, зрозуміти що відбувається негативні процеси і безсумнівно оцінити можливі їх наслідки. Разом з тим, в рамках даної стратегії відбувається логічний аналіз обстановки і, звичайно, пізнавальна підготовка, іншими словами, людина приймає ситуацію і розчленовує її, для того щоб виділити деякі слушні моменти. Подібна стратегія може використовувати і досить неконструктивні навички, які використовуються захисними механізмами, наприклад, заперечення або применшення загрози.

Так, С. Фолкман і Р. Лазарус зі своїми співробітниками розробили методику «Способів подолання», в якій були виділені 8 дискретних стратегій [8]:

1. Стратегія, що протистоїть подоланню — складається з агресивних зусиль людини змінити ситуацію, прояви неприязні і гніву щодо того, що створило проблему.

2. Стратегія дистанціювання — описує спроби індивіда відокремити себе від проблеми, забути про неї.

3. Стратегія самоконтролю — полягає в намаганні регулювати власні почуття і дії.

4. Стратегія пошуку соціальної підтримки — складається із зусиль індивіда знайти в суспільстві інформаційну, матеріальну і емоційну допомогу.

5. Стратегія прийняття відповідальності — полягає у визнанні своєї ролі в породженні проблеми і в спробі не повторювати колишніх помилок.

6. Стратегія уникнення — складається із зусиль людини позбутися проблемної ситуації, піти з неї.

7. Стратегія планового вирішення проблеми — полягає у виробленні плану дій та слідування йому.

8. Стратегія позитивної переоцінки — описує зусилля людини надати позитивне значення тому, що відбувається, її спробу впоратися з труднощами шляхом інтерпретації обстановки в позитивних термінах.

Усі вісім типів стратегій подолання життєвих труднощів охоплюють абсолютно різні орієнтації особистості. Для того щоб справитися з ситуацією, вона або атакує оточуючих, або намагається отримати від них допомогу, або біжить від цієї ситуації, або відокремлює себе від даної проблеми, або надає ситуації позитивне значення, або фокусує увагу на своєму емоційному стані і поведінці (прагнення стримувати свої почуття і надалі не робити подібних помилок), або, нарешті, зосереджується на вирішенні проблеми. В основному ці стратегії виключають одна одну, але іноді — доповнюють. Разом з тим, дослідження показують, що кожна друга людина, яка опинилася у важкій ситуації, використовує одночасно декілька стратегій подолання.

Метою дослідження було вивчення стратегій подолання життєвих труднощів як чинників, що сприяють формуванню відчуття безпеки особистості в двох контрастних стресових ситуаціях: ситуаціях загрози самоактуалізації та ситуації загрози життю.

Основний матеріал і результати дослідження. У дослідженні взяли участь дві групи респондентів.

Склад першої групи був сформований абітурієнтами одеських ВНЗ, які досліджувались під час вступних іспитів. Середній вік респондентів склав 18,12 року. За гендерною ознакою розподіл був наступним: 28,7 % чоловічої статі і 71,3 % — жіночої. Для цієї підвибірки використовувалась версія методики WOCQ (опитувальник способів подолання) для ситуацій загрози самоактуалізації, яка містить наступні шкали: фокусування на позитиві (ФП), прийняття бажаного за дійсне (ПБД), пошук соціальної підтримки (ПСП), самозвинувачення (СЗ), вирішення проблеми (ВП), поведінкова розрядка (ПР), відстороненість (В) [4].

Параметрами оцінки відчуття безпеки слугували наступні характеристики, для яких використовувалися 4-бальні шкали Лайкерта: суб'єктивна значущість вступу до ВНЗ (1 — мені байдуже; 2 — швидше байдуже, ніж важливо; 3 — скоріше важливо, ніж байдуже; 4 — дуже важливо), сприйняття близькими невдачі при вступі (1 — їм буде байдуже; 2 — скоріше не засмуться, ніж засмуться; 3 — скоріше засмуться, ніж не засмуться; 4 — дуже засмуться); самоставлення в разі невдачі при вступі (1 — абсолютно не зміниться; 2 — скоріше ні, ніж так; 3 — скоріше так, ніж ні; 4 — істотно зміниться); досвід такого хвилювання, як перед вступом (1 — так і неодноразово; 2 — так, кілька разів; 3 — один раз так хвилювався; 4 — ніколи).

Другу групу сформували 320 пожежників — співробітників Управління МНС України в Одеській області, що проходили регулярне психодіагностичне обстеження. Всі вони були особами чоловічої статі, середній вік групи склав 30,92 року. Для цієї підвибірки використовувалась версія методики WOCQ (опитувальник способів подолання) для ситуацій загрози життю, що містить наступні шкали: вирішення проблеми (ВП), відхід у суб'єктивний світ (ВСС), аналіз проблеми (АП), самоконтроль (СК), очікування на допомогу (ОД), ігнорування проблеми (ІП), прийняття проблем — відмова від рішень (ППВР) [5]. Відомо, що професійна діяльність працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України відрізняється підвищеним рівнем складності та ризиконебезпечності.

Параметрами оцінки відчуття безпеки для цієї групи були наступні характеристики, для яких використовувалися 4-бальні шкали Лайкерта: сприйняття близькими звільнення з МНС (1 — їм буде все одно; 2 — скоріше не турбуватимуться, ніж турбуватимуться; 3 — скоріше турбуватимуться, ніж не турбуватимуться; 4 — дуже турбуватимуться), досвід такого хвилювання, як на роботі (1 — так й неодноразово; 2 — так, кілька разів; 3 — один раз так хвилювався; 4 — ніколи), суб'єктивна значущість роботи в МНС (1 — мені байдуже; 2 — швидше байдуже, ніж важливо; 3 — скоріше важливо, ніж байдуже; 4 — дуже важливо), самовідношення

в разі невиконання обов'язків (1 — абсолютно не зміниться; 2 — скоріше ні, ніж так; 3 — скоріше так, ніж ні; 4 — істотно зміниться).

На першому етапі проводився розрахунок парних кореляцій (за Пірсоном) між показниками методики WOCQ і низкою параметрів, що свідчать про ступінь відчуття безпеки. Проаналізуємо першу підвибірку. Кореляційний аналіз в групі абітурієнтів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Матриця інтеркореляцій між параметрами опитувальника WOCQ
і характеристиками відчуття безпеки у абітурієнтів**

Параметри		ФП	ПВД	ПСП	СЗ	ВП	ПР	В	АП
Суб'єктивна значущість вступу до ВНЗ	R	0,12*	0,00	0,09	-0,01	0,07	0,01	-0,05	0,03
	P	0,04	0,93	0,09	0,90	0,23	0,89	0,37	0,59
Сприйняття близькими невдачі при вступі	R	0,01	0,06	0,09	0,08	0,02	0,08	-0,08	-0,04
	P	0,86	0,27	0,10	0,16	0,78	0,15	0,18	0,47
Самоставлення в разі невдачі при вступі	R	0,07	0,06	0,14**	0,10	0,08	-0,03	0,05	0,00
	P	0,24	0,25	0,01	0,08	0,18	0,62	0,33	0,97
Досвід такого хвилювання, як перед вступом	R	0,07	-0,09	-0,04	-0,01	0,02	0,00	-0,03	0,04
	P	0,24	0,13	0,51	0,88	0,78	0,95	0,63	0,48

Примітка: виділені статистично значущі коефіцієнти: значком * — на рівні $p < 0,05$, значком ** — на рівні $p < 0,01$.

За даними кореляційного аналізу стратегії подолання у абітурієнтів не надають статистично значущого впливу на їхню оцінку сприйняття близькими ймовірної невдачі при вступі та оцінку власного хвилювання, як такого, що вже мало місце у їхньому досвіді. Отже, вказані компоненти відчуття особистісної безпеки не були пов'язані з рівнем розвитку поведінки подолання. Для абітурієнтів, для яких виразною є копінг-стратегія фокусування на позитиві, суб'єктивна значущість вступу до ВНЗ є дуже високою. Тобто мотивовані на досягнення мети абітурієнти роблять спроби сформулювати позитивний погляд на кризову ситуацію, знайти можливості для особистісного зростання та творчого розвитку. Ситуація іспиту не сприймається ними як така, що несе загрозу, а як така, що несе можливість позитивних перетворень, що дає можливість почуватись у більшій безпеці.

Оцінюючи таку характеристику безпеки, як самоставлення в разі невдачі при вступі, необхідно відзначити, що більш критичне ставлення до себе можна передбачати у тих респондентів, у яких подолання стресу пов'язане з отриманням підтримки від соціального середовища. Вони реагують на стреси пасивно та субмісивно, тому і їхнє самоставлення є відображенням низької самооцінки, невпевненості у власних силах. Отже ця копінг-стратегія дає можливість відчувати себе впевнено, звернувшись до соціальних ресурсів і тим самим підвищуючи рівень відчуття власної безпеки. Отже, стосовно

ситуацій загрози самоактуалізації як протективні чинники виявляють себе стратегії фокусування на позитиві та пошуку соціальної підтримки.

Також розраховувалися парні кореляції між показниками методики WOCQ і низкою параметрів, що свідчать про ступінь благополуччя співробітників МНС. Матриця інтеркореляцій представлена нижче у таблиці 2.

Таблиця 2

**Матриця інтеркореляцій між параметрами опитувальника WOCQ
і характеристиками відчуття безпеки у співробітників МНС**

Параметри		ВП	БСС	АП	СК	ОД	ІП	ПІВР
Самовідношення в разі невиконання обов'язків	R	0,07	0,10	–0,02	0,07	–0,04	0,07	0,08
	P	0,24	0,06	0,70	0,21	0,47	0,19	0,13
Досвід такого хвилювання, як на роботі	R	–0,22**	–0,10	–0,08	–0,14**	–0,08	0,05	–0,04
	P	0,00	0,09	0,13	0,01	0,14	0,39	0,52
Суб'єктивна значущість роботи в МНС	R	0,20**	0,05	0,20**	0,14*	0,18**	0,18**	0,06
	P	0,00	0,41	0,00	0,01	0,00	0,00	0,29
Сприйняття близькими звільнення з МНС	R	0,00	0,01	0,03	–0,08	–0,06	0,01	–0,02
	P	0,95	0,80	0,63	0,18	0,27	0,83	0,78

Примітка: виділені статистично значущі коефіцієнти: значком * — на рівні $p < 0,05$, значком ** — на рівні $p < 0,01$.

Кореляційний аналіз засвідчив, що стратегії подолання у працівників МНС не надають статистично значущого впливу на їхнє ставлення до себе у разі невиконання професійних обов'язків. Тобто, даний компонент відчуття особистісної безпеки не був пов'язаний з рівнем розвитку копінг-поведінки. Аналогічно, нами не було виявлено копінг-стратегій, які статистично значущо впливають на те, як співробітники МНС оцінюють сприйняття близькими можливого звільнення з даного місця роботи.

Для співробітників МНС з розвиненими копінг-стратегіями вирішення проблем і самоконтролю, стресове навантаження, яке вони відчували на робочому місці, не відрізнялося від випробовуваного навантаження в інших життєвих обставинах. Тобто, вказані стратегії можна розглядати як своєрідні протектори, що сприяють відчуттю безпеки на робочому місці при зіткненні з ситуаціями загрози життю. Аналізуючи таку характеристику безпеки, як суб'єктивна важливість роботи в МНС, необхідно відзначити, що більш значущою дана професійна діяльність сприймається тими співробітниками МНС, у яких більш розвинені такі способи подолання стресу, як аналіз проблеми, вирішення та ігнорування проблем, самоконтроль, очікування на допомогу. Відповідно, ці стратегії проявляють себе як протективні чинники в умовах стресів, пов'язаних із загрозою життю.

На другому етапі дослідження вивчалася роль категорій подолання вищого порядку в забезпеченні почуття суб'єктивної безпеки особистості в

умовах загрози самоактуалізації та загрози життю. В якості теоретичної моделі структури копіngu використовувалась ієрархічна трирівнева модель, яка містить дві ситуаційно неспецифічні категорії вищого порядку: копіng, що потребує зусиль (КПЗ), і копіng, що уникає (КУ) [6]. Уявляється необхідним дослідити роль категорій вищого порядку. При вирішенні даного завдання застосовувалося моделювання структурними рівняннями [2].

Для підвибірki абітурієнтів була побудована структурна модель, яка складалась з категорій копіngu вищого порядку в якості предикторів і чотирьох параметрів відчуття суб'єктивної безпеки в якості критеріальних змінних. Ця модель не відповідала емпіричним даним (модель 1, табл. 3). При виключенні з моделі параметрів суб'єктивної значущості вступу до ВНЗ та сприйняття близькими невдачі при вступі до ВНЗ і введення додаткових коваріацій між залишковими дисперсіями модель була істотно поліпшена і ступінь її відповідності емпіричним даним був високим (модель 2, табл. 3).

Таблиця 3

Індекси відповідності для структурних моделей впливу копіngu на відчуття суб'єктивної безпеки в групі абітурієнтів

№	Модель	χ^2/df	RMSEA	SRMR	NFI	NNFI	CFI
1	4 критеріальні змінні	3,22	0,08	0,07	0,74	0,72	0,80
2	2 критеріальні змінні	1,67	0,05	0,04	0,90	0,94	0,96

Як видно зі структурної діаграми, яка наведена на рисунку 1, вплив категорій копіngu вищого порядку на параметри суб'єктивної безпеки є досить слабким. Коефіцієнти детермінації вказують, що ні самоставлення в разі невдачі при вступі, ні переживання такого ж досвіду хвилювання, як перед вступом не визначаються за допомогою вказаних категорій подолання вищого порядку.

Це свідчить про те, що стресові ситуації загрози самоактуалізації в дуже незначній мірі апелюють до відчуття власної безпеки індивіда, оскільки ці ситуації не зачіпають тих потреб особистості, що є базовими та пов'язані з її виживанням.

В групі співробітників МНС структурна модель, яка включала в себе категорії копіngu вищого порядку в якості предикторів і чотири параметри відчуття суб'єктивної безпеки в якості критеріальних змінних, не відповідала емпіричним даним (модель 1, табл. 4). При виключенні з моделі параметрів самоставлення в разі невиконання обов'язків і сприйняття близькими звільнення з МНС і введення додаткових коваріацій між залишковими дисперсіями модель була істотно поліпшена і ступінь її відповідності емпіричним даним був високим (модель 2, табл. 2).

Вплив копіngu на відчуття суб'єктивної безпеки показує, що роль вищих категорій копіngu в оцінюванні стресовості ситуацій загрози життю є протилежною. Використання стратегій копіngu, що вимагає зусиль, допомагає знизити внутрішню напругу шляхом нівелювання їх значущості. Тоді як копіng, що уникає, дозволяє сфокусуватися на небезпеці, що ви-

ходить від даних ситуацій. Роль копінгу, що вимагає зусиль також полягає у підтримці у співробітників МНС внутрішньої мотивації діяльності (рис. 2).

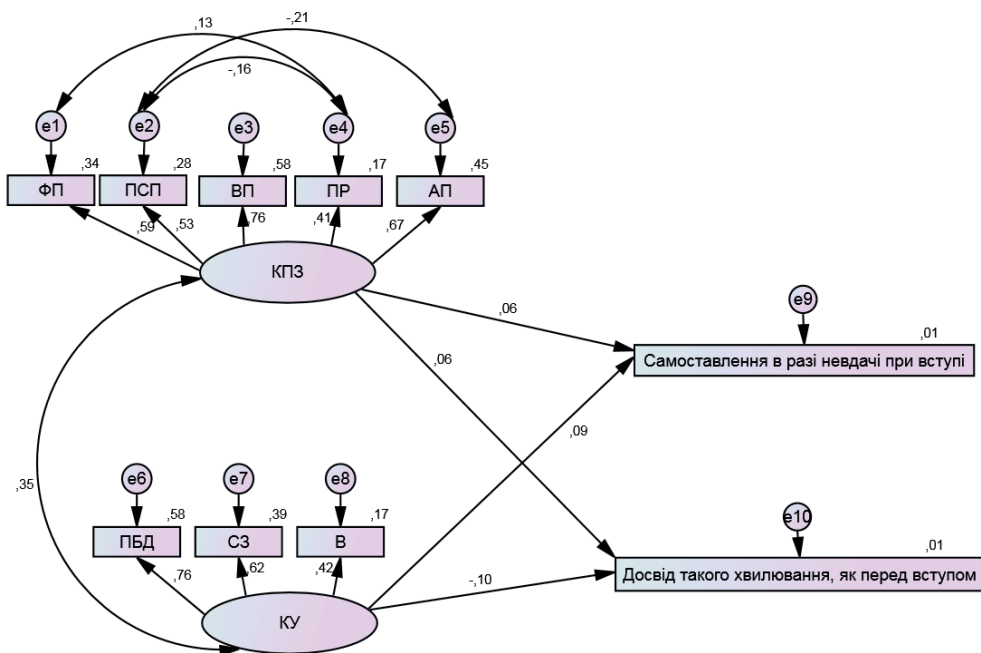

Рис. 1. Структурна модель впливу копінгу на відчуття суб'єктивної безпеки в групі абітурієнтів

Таблиця 4

Індекси відповідності для структурних моделей впливу копінгу на відчуття суб'єктивної безпеки в співробітників МНС

№	Модель	χ^2/df	RMSEA	SRMR	NFI	NNFI	CFI
1	4 критеріальні змінні	4,28	0,10	0,06	0,83	0,81	0,87
2	2 критеріальні змінні	2,10	0,06	0,04	0,94	0,95	0,97

Таким чином, суб'єктивне відчуття безпеки при зіткненні з ситуаціями загрози життю залежить від активності використання копінг-стратегій, що відносяться до категорії копінгу, що вимагає зусиль. При активному використанні даного типу копінгу ситуації оцінюються як менш загрозливі і підвищується внутрішня мотивація до професійної діяльності.

Висновки. Завдяки вивченню стратегій подолання життєвих труднощів як чинників, що сприяють формуванню відчуття безпеки особистості, встановлена протективна роль копінг-стратегій. В ситуаціях загрози самоактуалізації, у якості протективних чинників виявляють себе стратегії фокусування на позитиві та пошуку соціальної підтримки. В умовах стресів, пов'язаних із загрозою життю, як протективні чинники виявляють себе

стратегії аналізу проблеми, вирішення та ігнорування проблем, самоконтроль, очікування на допомогу. За допомогою моделювання структурними рівняннями встановлено, що стресові ситуації загрози самоактуалізації в дуже незначній мірі апелюють до відчуття власної безпеки індивіда, оскільки ці ситуації не зачіпають базових потреб особистості, на відміну від ситуацій загрози життю. В останньому випадку використання стратегій копінгу, що вимагає зусиль, допомагає знизити внутрішню напругу шляхом нівелювання їх значущості. Тоді як копінг, що уникає, дозволяє сфокусуватися на небезпеці, що виходить від даних ситуацій.

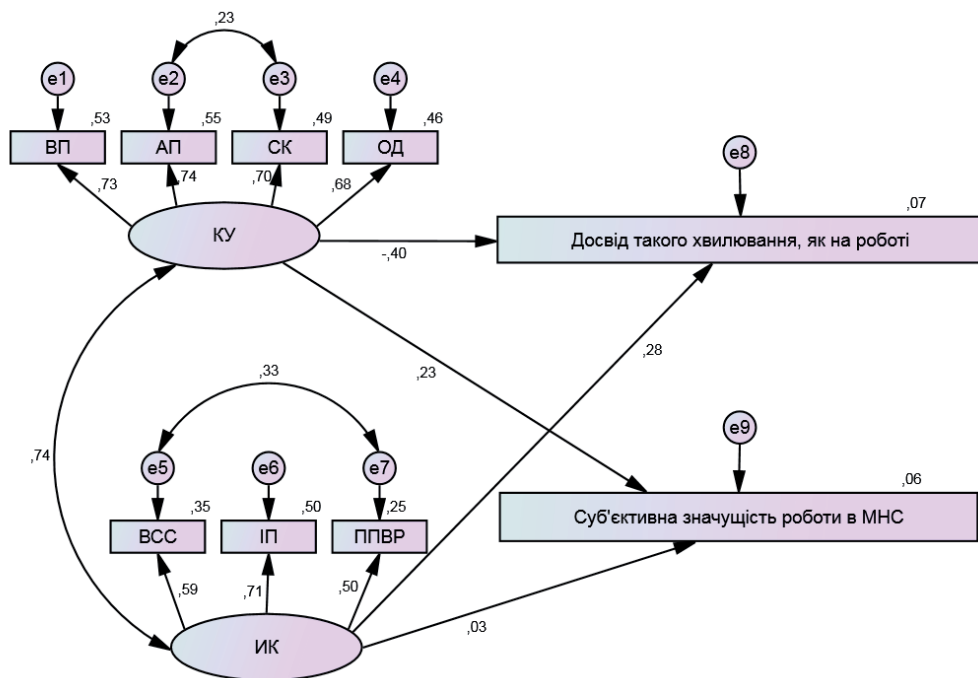

Рис. 2. Структурна модель впливу копінгу на відчуття суб'єктивної безпеки в групі співробітників МНС

Список використаних джерел і літератури

1. Лунев А. Н. Информационно-психологическая безопасность личности: сущностная характеристика / А. Н. Лунев, Н. Б. Пугачева, Л. З. Стуколова // Современные проблемы науки и образования. — 2014. — № 1. — URL: www.science-education.ru/115-11882 (дата обращения: 11.09.2014).
2. Митина О. В. Основные идеи и принципы структурного моделирования // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ. Вып. 2 / Под ред. Б. С. Братуся, Е. Е. Соколовой. — М.: Смысл, 2006. — С. 272–296.
3. Пугачева А. С. Безопасность личности как интегративная [Электронный ресурс] / А. С. Пугачева, С. А. Андреева // Современные проблемы науки и образования. — 2014. — № 5. — Режим доступа : <http://www.science-education.ru/pdf/2014/5/64.pdf>

4. Родіна Н. В. Опитувальник WOCQ в адаптації С. І. Хаїрової. Психометричний аналіз і альтернативна факторна модель / Н. В. Родіна // Актуальні проблеми психології. — 2010. — Т. 12, вип. 10, ч. 2. — С. 340–350.
5. Родіна Н. В. Психометричний аналіз і стандартизація опитувальника WOCQ для вивчення долаючої поведінки в умовах екстремального стресу // Вісник Одеського національного університету. — 2010. — № 15 (11). — С.137–147.
6. Родіна Н. В. Ієрархічна модель структури копінг-поведінки // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол.: В. І. Судаков (та ін.). — К.: Логос, 2011. — Т.1. — С. 120–129.
7. Шнайер Б. Психологія безпеки [Електронний ресурс] : пер. с англ. / Б. Шнайер. — 2008. — Режим доступу : <http://www.securitylab.ru/analytics/350799.php>
8. Lazarus R. S. Stress, appraisal, and coping / R. S. Lazarus, S. Folkman. — New York: Springer, 1984. — 444 p.

References

1. Lunev A. N. Informacionno-psihologicheskaja bezopasnost' lichnosti: sushhnostnaja harakteristika / A. N. Lunev, N. B. Pugacheva, L. Z. Stukolova // Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. — 2014. — № 1. — URL: www.science-education.ru/115-11882 (data obrashhenija: 11.09.2014).
2. Mitina O. V. Osnovnye idei i principy strukturnogo modelirovanija // Uchenye zapiski kafedry obshhej psihologii MGU. Vyp. 2 / Pod red. B. S. Bratusja, E. E. Sokolovoj. — M.: Smysl, 2006. — S. 272–296.
3. Pugacheva A. S. Bezopasnost' lichnosti kak integrativnaja [Elektronnyj resurs] / A. S. Pugacheva, S. A. Andreeva // Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. — 2014. — № 5. — Rezhim dostupa : <http://www.science-education.ru/pdf/2014/5/64.pdf>
4. Rodina N. V. Opituval'nik WOCQ v adaptacii S. I. Haïrovoi. Psihometrichnij analiz i al'ternativna faktorna model' / N. V. Rodina // Aktual'ni problemi psihologii. — 2010. — Т. 12, vip. 10, ch. 2. — S. 340–350.
5. Rodina N. V. Psihometrichnij analiz i standartizacija opituval'nika WOCQ dlja vivchennja dolajuchoi povedinki v umovah ekstremal'nogo stresu // Visnik Odes'kogo nacional'nogo universitetu. — 2010. — № 15 (11). — S.137–147.
6. Rodina N. V. Iierarhichna model' strukturi koping-povedinki // Aktual'ni problemi sociologii, psihologii, pedagogiki: zb. nauk. pr. / Kiïv. nac. un-t im. Tarasa Shevchenka ; redkol.: V. I. Sudakov (ta in.). — K.: Logos, 2011. — Т.1. — S. 120–129.
7. Shnajer B. Psihologija bezopasnosti [Elektronnyj resurs] : per. s angl. / B. Shnajer. — 2008. — Rezhim dostupa : <http://www.securitylab.ru/analytics/350799.php>
8. Lazarus R. S. Stress, appraisal, and coping / R. S. Lazarus, S. Folkman. — New York: Springer, 1984. — 444 p.

Н. В. Родина

доктор психологических наук, профессор кафедры социальной
и прикладной психологи

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ВЛИЯНИЕ КОПИНГА НА ОЩУЩЕНИЕ СУБЪЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Резюме

Исследовались индивиды в ситуациях угрозы жизни ($n = 320$) и ситуациях угрозы самоактуализации ($n = 320$). Протективными факторами в первых ситуациях выступают стратегии фокусирования на позитиве и поиска социальной поддержки, в других — стратегии анализа проблемы, решения и игнорирования проблем, самоконтроля, ожидания помощи. Установлено, что стрессовые ситуации угрозы самоактуализации в очень незначительной степени апеллируют к чувству собственной безопасности индивида, поскольку эти ситуации не затрагивают базовые потребности личности, в отличие от ситуаций угрозы жизни.

Ключевые слова: ощущение безопасности, ситуации угрозы жизни, ситуации угрозы самоактуализации, копинг-стратегии, моделирование структурными уравнениями.

N. V. Rodina

Doctor of Sciences in Psychology,
Professor, Department of Social and Applied Psychology
Odessa I. I. Mechnikov national university

THE EFFECT OF COPING ON THE FEELING OF SUBJECTIVE SECURITY OF PERSONALITY

Abstract

The purpose of the study was to examine coping strategies as factors contributing to the formation of the feeling of subjective security of personality in two contrasting stress situations. Persons in life threatening situations ($n = 320$) and situations of threat to self-actualization ($n = 320$) were investigated. Using correlation analysis the protective role of coping strategies was determined. Protective factors in the life threatening situations are the strategies of problem analysis ($r = 0,20$; $p < 0,01$), solution of the problem ($r = 0,20$; $p < 0,01$) and ignoring the problem ($r = 0,18$; $p < 0,01$), self-control ($r = 0,14$; $p = 0,01$) and waiting for help ($r = 0,18$; $p < 0,01$), in the threat to self-actualization — the strategies of focusing on the positive ($r = 0,12$; $p = 0,04$) and seeking social support ($r = 0,14$; $p = 0,01$). By means of the structural equation modeling two path diagrams were built. The model for situations of threat to self-actualization was characterized by good absolute fit indices ($\chi^2/df = 1,67$; RMSEA = 0,05; SRMR = 0,04) and satisfactory relative fit indices (NFI = 0,90; NNFI = 0,94; CFI = 0,96). The model for life threatening situations was characterized by satisfactory absolute fit indices ($\chi^2/df = 2,10$; RMSEA = 0,06; SRMR = 0,04) and good relative fit indices (NFI = 0,94; NNFI = 0,95; CFI = 0,97). It was found that the threat of self-actualization stress in a very small extent appealed to the sense of personal security of the individual, as this situation did not really hurt the basic needs of the individual, as opposed to life threatening situations. In the latter case, the use of coping strategies that require effort helps reduce internal stress by decreasing their significance. While avoidance coping allows focusing on the danger posed by these situations.

Key words: feeling of security, situations of threat to self-actualization, life threatening situations, coping strategies, structural equation modeling.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2014